

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

No5

2026 MAY

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, may.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afrovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellashtirish
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

АДАПТИВНОЕ БИЗНЕС-ПЛАНИРОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	10
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Исматуллаев Темур Равшан угли	
STERJEN KO'NDALANG KESIM YUZASI ELLIPS SHAKLIDAGI TRANSFORMATORNING QISQA TUTASHUV PAYTIDAGI MEKANIK ZO'RIQISHGA CHIDAMLILIGI	18
Bekishev Allabergen Yergashevich, Yakubova Dilfuza Kuanishovna, Saidova Nozima Akkulovna	
ВЛИЯНИЕ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ ДИНАМИКИ НА РАЗВИТИЕ СФЕРЫ УСЛУГ: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА.....	26
Мусаева Шоира Азимовна, Муйинжонов Хусейн Алишеревич	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ КОМПАНИЙ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО АДАПТАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ	35
Габбарова Ильмира Володиевна	
BALAND BINOLAR FASADLARINI PARDOZLASH TEXNOLOGIYALARINI EKSPLOATATSION ISHONCHLILIK VA XIZMAT MUDDATINI UZAYTIRISH ASOSIDA OPTIMALLASHTIRISH.....	41
Amirov Shavkat Rahmatullayevich	
ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОГО ЦИФРОВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ	48
Усманова Азиза Баходировна	
PEREGONDAGI HARAkatNI BOSHqARISH TIZIMLARINI MIKROPROtSESSORLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRILGAN TUZILMAVIY SXEMASINI ISHLAB CHIqISH.....	53
Xujamkulov Eldor G'ayratjon o'g'li	
INVESTITSIYALAR HAJMINI OSHIRISHGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	62
Alimova Dilafro'z Tohir qizii	
HUDUDLAR KESIMIDA AHOLI O'SISHINING BANDLIK DARAJASIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH (O'ZBEKISTON MISOLIDA)	68
Xusniddinova Gulnoza Ulug'bek qizi	
QUYOSH FOTOELEKTRIK PANELLARI SAMARADORLIGIGA ATROF-MUHIT OMILLARI VA CHANGLANISHNING TA'SIRI HAMDA ULARNI KAMAYTIRISHGA QARATILGAN INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR.....	67
Botirov Bozorbek, Iskandarova Charos, Avazov Jonibek, Sultonov Abror	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI ..	74
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich, Sharipova Lobar Umrbek qizi	
INTERPOLATSION TIKLASH ALGORITMLARINING OCR ANIQLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	82
Aliyev Nodirbek Hamidullo o'g'li	
IKORXONALARDA KORPORATIV BOSHqARUVNI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI VA INSTITUTSIONAL OMILLARI.....	89
Muxtorova Shaxlo Farxodovna	
O'ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARINI EKONOMETRIK PROGNOZLASH.....	101
Qo'ziboyev Behzod Hamidovich	
KPI-BASED PERFORMANCE MANAGEMENT AND ITS IMPACT ON EMPLOYEE PRODUCTIVITY	106
Sultanova Kamila Mukhtorali kizi	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	111
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	

MHXS STANDARTLARIGA O‘TISH: KORXONALAR UCHUN AMALIY MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	117
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna	
TURMUSH FAROVONLIGINI BAHOLASHNING KO‘P O‘LCHOVLI USULLARI VA MEZONLARI	123
Turdikulova Moxira Maxmasharifovna	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING MOLIYAVIY-IQTISODIY IMPERATIVLARI	127
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
YENGIL SANOAT KORXONALARIDA RO‘Y BERISHI MUMKIN BO‘LGAN BAXTSIZ HODISALAR VA UNI BARTARAF ETISH CHORA-TADBIRLARI	132
Dehqonov Oyatillo Mansurbek o‘g‘li, Abduraxmanov Abdurashid Ataxanovich	
VTULKA DETALINI ISHLAB CHIQRISHDA SHTAMPLASH TEXNOLOGIK JARAYONINI ISHLAB CHIQISH...	143
Abdullayev Fatxulla, Xasanov Kamoliddin, Yolg‘ashova Madina, Jo‘rayev Muhiddin	
JAHON MOLIYAVIY TIZIMINING TRANSFORMATSIYASI.....	147
Qobilova Nodira Qayumjon qizi, Normurodov X.E.	
KORXONALARDA “TEJAMKOR ISHLAB CHIQRISH” KONSEPSIYASIDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	151
Mamasoliyev G‘ayratbek Maxamadyusupovich	
HUDUDIY BARQARORLIKNI TA‘MINLASHDA MAHSULOT EKSPORTINI DIVERSIFIKATSIYALASH YO‘LLARI.....	156
Mamadjanova Tuyg‘unoy Axmadjanovna	
PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASTERLARIDA ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ASOSIDA YUQORI QO‘SHILGAN QIYMATLI MAHSULOTLAR ULUSHINI KENGAYTIRISH	161
Yusupova Feruza Yo‘ldoshevna	
AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA MIKROLOYIHALARNING O‘RNI	166
Irgashev Anvar Farxodovich	
XALQARO KOMPANIYALARDA INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI.....	173
Raxmankulov Sherzod Shokirovich	
ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЦЕССА ДЕГРАДАЦИИ КОМПОНЕНТОВ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ МОДУЛЕЙ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ КЛИМАТИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ: ЛИТЕРАТУРНЫЙ ОБЗОР	178
Дыскин Валерий Григорьевич, Курбанов Юнус Муртаза угли, Жубаназаров Ринат Шапагат Улы	
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA CHIQINDILARNI QAYTA ISHLASH TIZIMINING INSTITUTSIONAL ASOSLARI	184
O‘tbosarov Abrorbek Adxamjon o‘g‘li	
DAVLAT ORGANLARI VA TASHKILOTLARI ICHKI AUDITORLARINING PROFESSIONAL AXLOQ QOIDALARINI ISHLAB CHIQRISH.....	189
Xamidova Zarifa Urol qizi	
AUDIT JARAYONIDA DALIL OLISH VA UNING MUAMMOLARI.....	196
Ro‘zmetov Mansur	
O‘ZBEKISTONDA IJTIMOYIY TURIZMNI QO‘LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMI VA ULARNING SAMARADORLIGI.....	200
Shaydulova Marjona Alisher qizi	
KORXONALARNING MOLIYAVIY HOLATINI IFODALOVCHI KO‘RSATKICHLAR VA ULARNING MOLIYAVIY TAHLILI AHAMIYATI.....	205
Rizoyev Farrux Hikmatilloevich	
NAMANGAN VILOYATIDA KICHIK SANOAT ZONALARIDA IQTISODIY SALOHİYATNI TAKOMILLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH MASALALARI.....	210
Turaboev Ibroxim Ismoil o‘g‘li	
ISSIQLIK TEXNIKASIDA IKKILAMCHI BUG‘DAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	215
Komilova Nodira Abdirahmon qizi	

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В КОМПАНИЯХ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ УЧАСТИЕМ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕФОРМ	225
Юсупов Зойиржон Ровшан угли, Жумаев Улуғбек Нодирбекович ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ КОМПАНИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНЫХ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ.....	231
Тожалиев Шохрух Талип ўғли GAMES ARE A POWERFUL TOOL FOR IMPROVING LANGUAGE LEARNING	236
Kulakhmedova Gulnora Abdurahimovna O'ZBEKISTONDA TIJORAT BANKLARINING INNOVATSION XIZMATLARI ORQALI KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISH	241
Azlarova Aziza Axrorovna AVTOMOBIL SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH JARAYONLARINI BOSHQARISH VA RISKLARNI KAMAYTIRISH MEKANIZMLARI.....	248
Marufxanov Davron Hasanovich O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING YANGI IMKONIYATLARI: 2026-YIL ISLOHOTLARI VA ISTIQBOLLARI.....	255
Isakjanova Saboxat Muhamedovna MINTAQA IQTISODIYOTI VA SANOATNING RIVOJLANISHI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNING NAZARIY YONDASHUVLARI.....	263
Jalolova Muazzamxon Akbarjonovna DINAMIK NARX SHAKLLANTIRISHNI JORIY ETISHDA ASOSIY MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH YO'LLARI.....	268
Anvar Deberdiyev RAQAMLI XIZMATLARNING O'ZBEKISTON TASHQI SAVDO BALANSIDAGI O'RNI	272
Latipova Shaxnoza Maxmudovna, Normurodova Zuhra Orzimurod qizi TURISTIK KORXONALAR INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	278
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna IQTISODIY TIZIMDA TADBIRKORLIK VA TADBIRKORLIK QOBILiyATIGA YANGICHA YONDASHUV.....	283
Tadjiev Bexzod Umidjanovich OTMNI MOLIYAVIY TA'MINLASHNING INNOVATSION MOLIYAVIY MODELARI.....	290
Tuxliyev Bozor Karimovich TOG'-KON SANOATI KORXONALARIDA TEXNOLOGIK TIZIMLARNI RIVOJLANTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	293
Abirova Nargizabonu TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA INNOVATSION LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	298
Ro'ziyeva Maftuna Yusufovna OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI KORXONALARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHDA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR DINAMIKASINING EMPIRIK TAHLILI	303
Sharipova Shahlo Istamovna METROLOGIYANING ILMIY-METODIK ASOSLARI VA UNING ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	308
Maxmudov Dostonbek Soyibjon o'g'li SANOAT KORXONALARIGA KIRITILGAN INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	312
Mirzakulova Risolat Musurmankulovna O'ZBEKISTONDA RAQAMLI DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	317
Ibragimova Saodat, Mirhamidova Dilorom, Shagaipova Gulchehra	

OLIY TA'LIM BITIRUVCHILARI SONINING JISMONIY SHAXSLAR DAROMAD SOLIG'IGA TA'SIRI VA INSON KAPITALI ORQALI IJTIMOY XARAJATLARNI BOSHQARISH.....	323
Primova Nigora Ikrom qizi	
GLOBAL BIZNESDA INNOVATSIYALARNING ROLI: YANGI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHGA STRATEGIK YONDASHUVLAR	331
Raxmankulov Sherzod Shokirovich	
ELEKTRON TIJORAT BILAN SHUG'ULLANUVCHI KORXONALARDA MIJOZLAR QONIQLASH DARAJASI..	337
Aripov Ulug'bek Bahodirovich	
KICHIK BIZNESDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	341
Xakimov Akbar Anvarovich	
FOTOLEKTRIK TIZIM SAMARADORLIGIGA HARORAT, SOYALANISH VA DEGRADATSIYA OMILLARINING TA'SIRI.....	344
Majidova Maxliyo A'zam qizi	
ISSIQLIK TEXNIKASIDA IKKILAMCHI BUG'DAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	354
Komilova Nodira Abdirahmon qizi	
STUDY OF THE INFLUENCE OF MEMBRANE REACTOR ON METHANE CONVERSION WITH WATER VAPOR AND CARBON OXIDE (IV).....	362
Umida Shabarova, Sugdiyana Abdurasulova	
ESG MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS OF UZBEKISTAN: EVALUATION PRACTICES, KEY DETERMINANTS, AND STRATEGIC PRIORITIES.....	367
Sanemkhan Abdullaeva	
UMUMIY O'RTA TA'LIM MUASSASALARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA STRATEGIK MENEJMENTNING O'RNI VA AHAMIYATI	375
Boymirzayev Doniyorbek Anvarjon o'g'li	
PEDAGOGIK MAHORATNI OSHIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH ORQALI TA'LIM JARAYONINI TAKOMILLASHTIRADIGAN PLATFORMA ISHLAB CHIQLASH	379
Salomov Shokirjon, Boboyev Shavkat, Normamatov Xayriddin	
ПОВЫШЕНИЕ ОГНЕСТОЙКОСТИ МАТЕРИАЛОВ НА ОСНОВЕ ВТОРИЧНОГО ПОЛИЭТИЛЕНА.....	386
Назаров Феруз, Назаров Фарход, Ахмедова Фазилат, Элмуродов Элгез, Янгибоев Асадбек	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	391
Berdiyev Jasur Qo'ldoshevich, Rasulov Akmal Xurshid o'g'li	
EKSPORT VA IMPORTDA TRANSPORT LOGISTIKASINING AHAMIYATI.....	397
Yodgorova Shaxnoza Xayridinovna, Bazarova Sevinch Salim qizi	
MADANIY MEROS OBYEKTLARINING TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDAGI STRATEGIK AHAMIYATI	403
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
EKSPORT VA IMPORTDA TRANSPORT LOGISTIKASINING AHAMIYATI.....	407
Yodgorova Shaxnoza Xayridinovna, Bazarova Sevinch Salim qizi	
XORAZM VILOYATINING IQTISODIY SALOHİYATI VA TRANSPORT INFRATUZILMASINING TARKIBI HAMDA JORIY HOLATI	411
Karimova Shaxnoza O'ktamovna	
TURISTIK KORXONALAR INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	418
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ JOYLARIDA TURIZM XIZMATLARI INFRATUZILMALARINI RIVOJLANTIRISH	423
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
AKTIVLAR QADRSIZLANISHI XARAJATLARINING MOLIYAVIY VA SOLIQ HISOBOTLARIGA TA'SIRI.....	427
Jarimbetov Ajiniyaz Kurbanbaevich	

MUHANDISLIK GEOMETRIYASI VA KOMPYUTER GRAFIKASI FANLARINI O'QITISHDA MULTIMEDIA VA INTERAKTIV TEXNOLOGIYALARNING TA'LIM NATIJALARIGA TA'SIRI: AUDIO VA VIDEOTEKNOLOGIYALAR IXTISOSLIGI MISOLIDA EMPIRIK TADQIQOT.....	430
Utkirova Mamura Faxriddin qizi	
HUDUDIY TADBIRKORLIK TIZIMIDA INVESTITSION RESURSLAR SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INSTITUTSIONAL VA EKONOMETRIK YONDASHUVLARI.....	436
Isakov Axmadali Esanbayevich	
MINTAQAVIY OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA INVESTITSION RESURSLARNING TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	444
Abdunabiyev Sirojiddin G'anijon o'g'li	
XABAR ALMASHISHGA ASOSLANGAN MARKETINGDA ISTE'MOLCHILARNING SHAXSIY HAYOTINI KUTILMALARI.....	452
Raxmatova Sitora Shuxratjon qizi	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARNI OPTIMALLASHTIRISH VA SOG'LOM RAQOBAT MUHITINI SHAKLLANTIRISH: XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT SEKTORINI INSTITUTSIONAL ISLOH QILISHNING QIYOSIY TAHLILI.....	461
Sharapov Umidjon Shavkatovich	
ZAMONAVIY SERVIS KOMPANIYALAR TANNARXINI ANIQLASHNING DOLZARB YO'NALISHLARI.....	471
Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
NAVOIY VILOYATINING TURISTIK OBYEKTALARI VA ULARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI REKREATSION TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI TAHLILI.....	477
Turayev Abduvoxid Kuldashevich	
INVESTITSIYALAR HAJMINI OSHIRISHGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	483
Alimova Dilafro'z Tohir qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TADBIRKORLIKNI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI.....	488
Suvonov Ibrohim Izbosarovich	
QORAKO'L TERI JINGALAKLARINING TAKRORLANMAS KO'RINISHI VA XUSUSIYATLARI.....	492
Hakimova Sh.Q., Azimov J.Sh., Farmonov F.F.	
YOSH TADBIRKORLARNING STARTAP LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI.....	497
Koriev Orif Azizovich	
HUDUDLARDA OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI YO'NALISHLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	502
Berdiyev Jasur Qo'ldoshevich, Karimov Chuxmor Abdirashidovich	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIYAVIY HOLATI VA MOLIYAVIY NATIJALARI TAHLILI.....	507
Alimov Baxodir Batirovich	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI SIFATINI OSHIRISHNING IQTISODIY TAHLILI.....	513
Turg'unov Nodirbek Muminjanovich	
TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINING ROLI.....	516
Xodjimatom Maksudbek Ubaydullayevich	
MINTAQA TURIZM INDUSTRIYASINING IQTISODIY RIVOJLANISHI VA BOSHQARUV FAOLIYATLARI TAHLILI.....	520
Berdiyev Jasur Qo'ldoshevich, Ruziqulov Aziz Tuxtayevich	
TIJORAT BANKLARIDA FINTECH TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISH ORQALI MOLIYAVIY INKLYUZIVLIKNI TA'MINLASH: NAZARIY YONDASHUV VA ISTIQBOLLAR.....	526
Nazarova Shohista Tolmas qizi	
METALLARGA BOSIM OSTIDA ISHLOV BERISH JARAYONLARINI RAQAMLI MODELLASHTIRISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARI.....	531
Xasanov Kamoliddin Akmal o'g'li, Abdullayev Fatxulla Sagdullayevich, Diyorov Salohiddin Farhod o'g'li, Jalolov Jafar Jamol o'g'li	

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL MABLAG'LARI HISOBINI MHHS ASOSIDA
TAKOMILLASHTIRISH: USLUBIY VA AMALIY YONDASHUVLAR 537
Umurzakov Dilshodbek Xakimovich

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL MABLAG'LARI HISOBINI MHHS ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH: USLUBIY VA AMALIY YONDASHUVLAR

Umurzakov Dilshodbek Xakimovich

Namangan davlat texnika universiteti

Buxgalteriya hisobi kafedrasida dotsenti

E-mail: umurzakovdilshodbekxakimovich@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada milliy buxgalteriya hisobi tizimidan moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (MHXS) o'tish sharoitida korxonalarining pul mablag'lari va ularning ekvivalentlarini boshqarish hamda hisobga olish masalalari tizimli ravishda yoritilgan. Tadqiqot jarayonida 7-sonli MHXS (IAS 7) standarti talablari asosida pul oqimlarini operatsion, investitsion va moliyaviy faoliyat turlari bo'yicha tasniflashning nozik jihatlari, xususan, asosiy vositalar ijarasi va qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq murakkab operatsiyalarning o'ziga xos xususiyatlari chuqur tahlil qilingan.

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning amaldagi hisob tizimida uchrayotgan metodologik muammolar va kamchiliklarni bartaraf etish, hisobotlarning shaffofligini ta'minlash hamda korxonalarining investitsion jozibadorligini oshirishga qaratilgan ilmiy asoslangan amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Maqolada pul oqimlarini bilvosita usulda baholash va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlash strategiyalari alohida ko'rsatib o'tilgan bo'lib, ushbu takliflar korxonaga boshqaruvi samaradorligini oshirish va global bozorda raqobatbardoshlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHHS), 7-sonli MHHS (IAS 7), pul mablag'lari hisobi, pul oqimlari, pul ekvivalentlari, operatsion faoliyat, investitsion faoliyat, moliyaviy faoliyat, bilvosita usul, likvidlilik, moliyaviy barqarorlik, ERP tizimlari, raqamli transformatsiya, korporativ shaffoflik, investitsion jozibadorlik, cash-flow monitoring.

Abstract. This scientific article systematically examines issues related to the management and accounting of cash and cash equivalents of enterprises in the context of the transition from the national accounting system to International Financial Reporting Standards (IFRS). During the research, the classification of cash flows into operating, investing, and financing activities was analyzed in accordance with IAS 7 requirements, with particular attention to complex transactions related to leased fixed assets and securities.

The study develops scientifically grounded practical recommendations aimed at eliminating methodological issues in the current accounting system of business entities, ensuring financial reporting transparency, and enhancing the investment attractiveness of enterprises. The article highlights strategies for ensuring financial stability through indirect cash flow analysis and the implementation of digital technologies. These proposals are essential for improving management efficiency and strengthening competitiveness in the global market.

Keywords: International Financial Reporting Standards (IFRS), IAS 7, cash accounting, cash flows, cash equivalents, operating activities, investing activities, financing activities, indirect method, liquidity, financial stability, ERP systems, digital transformation, corporate transparency, investment attractiveness, cash-flow monitoring.

Аннотация. В данной научной статье системно рассматриваются вопросы управления и учета денежных средств и их эквивалентов предприятий в условиях перехода от национальной системы бухгалтерского учета к Международным стандартам финансовой отчетности (МСФО). В ходе исследования подробно проанализированы особенности классификации денежных потоков по видам деятельности — операционной, инвестиционной и финансовой — в соответствии с требованиями МСФО (IAS) 7, с особым вниманием к сложным операциям, связанным с арендой основных средств и ценными бумагами.

Разработаны научно обоснованные практические рекомендации, направленные на устранение методологических проблем действующей системы учета хозяйствующих субъектов, обеспечение прозрачности отчетности и повышение инвестиционной привлекательности предприятий. В статье особое внимание уделено стратегиям обеспечения финансовой устойчивости посредством косвенного метода анализа денежных потоков и

внедрения цифровых технологий. Данные предложения способствуют повышению эффективности управления и конкурентоспособности на глобальном рынке.

Ключевые слова: Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), МСФО (IAS) 7, учет денежных средств, денежные потоки, денежные эквиваленты, операционная деятельность, инвестиционная деятельность, финансовая деятельность, косвенный метод, ликвидность, финансовая устойчивость, ERP-системы, цифровая трансформация, корпоративная прозрачность, инвестиционная привлекательность, cash-flow monitoring.

KIRISH

Zamonaviy global iqtisodiy sharoitda xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy faoliyatini shaffof, ishonchli va xalqaro miqyosda qiyoslanuvchan tarzda aks ettirishga bo'lgan talab strategik ahamiyat kasb etmoqda. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari korxonaning iqtisodiy salohiyatini haqqoniy ifodalashning asosiy instrumenti bo'lib, global investitsion muhitda yagona iqtisodiy til vazifasini bajaradi [1]. Mazkur tizim investorlar, kreditorlar va boshqa stejkholderlar uchun axborotlar asimmetriyasini kamaytirishga hamda kapital bozorlarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Xususan, 7-sonli MHHS (IAS 7) — «Pul mablag'lari oqimlari to'g'risidagi hisobot» standarti korxonaning likvidligi, to'lov qobiliyati va strategik boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkoniyatini baholovchi fundamental ko'rsatkichdir [2].

Mualliflik yondashuviga ko'ra, pul oqimlarini samarali boshqarish korxonaning nafaqat joriy majburiyatlarini bajarishi, balki kelajakdagi investitsion loyihalarni ichki manbalar hisobidan moliyalashtirish salohiyatini ham belgilaydi. Bizning fikrimizcha, O'zbekistonda MHHS tizimiga o'tish faqat texnik jarayon emas, balki milliy biznesning xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini ta'minlovchi konseptual islohotdir. Mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko'lamlı iqtisodiy islohotlar, xususan, davlat ishtirokidagi yirik korxonalar va bank-moliya tizimini transformatsiya qilish jarayoni bevosita hisob va hisobot tizimini xalqaro andozalarga moslashtirishni taqozo etadi.

Pul mablag'larining har bir harakati ortida korxonaning iqtisodiy xavfsizligi va barqaror o'sish sur'atlari mujassamlashgan bo'lib, ularning shaffofligi investorlar ishonchini qozonishning asosiy mezonı bo'lib xizmat qiladi. Mazkur jarayonda buxgalteriya hisobini xalqaro andozalar bilan uyg'unlashtirish korporativ boshqaruv sifatini yangi bosqichga olib chiqishga imkon beradi. Pul oqimlarini operatsion, investitsion va moliyaviy faoliyat turlari bo'yicha xalqaro mezonlar asosida tasniflash korxonah rahbariyatiga moliyaviy risklarni oldindan prognoz qilish hamda "naqd pul taqchilligi" (cash gap) holatlarining oldini olish imkonini beradi.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, zamonaviy iqtisodiyotda korxonaning bozor qiymati nafaqat uning balansidagi aktivlar, balki ushbu aktivlar tomonidan generatsiya qilinadigan kelajakdagi sof pul oqimlarining keltirilgan qiymati bilan belgilanadi. Shu bois, pul mablag'lari hisobini MHHS asosida takomillashtirish milliy korxonalarining xalqaro kapital bozorlariga, jumladan, yevrobondlar va IPO jarayonlariga chiqishi uchun zaruriy poydevor hisoblanadi. Bu esa, o'z navbatida, xorijiy to'g'ridan to'g'ri investitsiyalar oqimining ko'payishiga va mamlakatning xalqaro reytinglardagi mavqei mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Biznes subyektlarining moliyaviy resurslaridan samarali foydalanishda pul oqimlarini tizimli boshqarish va rejalashtirish strategiyasi zamonaviy iqtisodiyotda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Garchi ushbu mavzu nazariy jihatdan klassik iqtisodchilar tomonidan keng o'rganilgan bo'lsa-da, pul oqimlarini moliyaviy boshqaruvning alohida mustaqil obyekti sifatida tadqiq etish, ayniqsa global inqirozlarga qarshi boshqaruv va raqamli transformatsiya sharoitida hamon o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda. Bozor iqtisodiyotining fundamental tamoyillariga ko'ra, pul mablag'lari korxonaning eng yuqori likvidli aktivlari bo'lib, ularning harakati xo'jalik yurituvchi subyektning moliyaviy salomatligini belgilaydi.

Xorijiy iqtisodiy adabiyotlarda, xususan, J.K. Van Xorn kabi olimlarning ilmiy ishlarida pul oqimlari korxonaning bozor qiymatini belgilovchi asosiy omil sifatida e'tirof etiladi [3]. Ushbu yondashuvga ko'ra, pul mablag'larining vaqt bo'yicha qiymati (time value of money) konsepsiyasi pul oqimlarini boshqarishning nazariy poydevori hisoblanadi. Van Xorn moliyaviy menejment tizimida likvidlik va rentabellik o'rtasidagi muvozanatni saqlash korxonaning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta'minlashini ta'kidlaydi. Zamonaviy yondashuvlarga ko'ra, pul oqimlarini boshqarish nafaqat buxgalteriya hisobini yuritish jarayoni, balki korxonaning ichki moliyaviy manbalarini safarbar etish va strategik likvidlikni ta'minlash vositasidir.

Shuningdek, M. Porterning raqobatbardoshlik nazariyalari kontekstida pul oqimlarini boshqarish samaradorligi korxonaning innovatsion salohiyatini moliyalashtirish va bozorda yetakchilikni saqlab qolishning muhim sharti sifatida talqin qilinadi. Porterning «qiymat zanjiri» (value chain) konsepsiyasiga muvofiq, pul oqimlarining barqarorligi korxonaning har bir funksional bo'g'inida qo'shimcha qiymat yaratish imkoniyatini kengaytiradi hamda raqobat ustunligini shakllantiradi. Bunda pul mablag'larini boshqarish tizimi korporativ

strategiyaning ajralmas qismi sifatida namoyon bo'ladi.

Mualliflik kuzatuvlarimiz shuni ko'rsatadiki, mahalliy iqtisodiy adabiyotlarda pul oqimlari ko'pincha faqat kassa aylanmalari yoki buxgalteriya balansining ilovasi sifatida, ya'ni texnik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Biroq, bizning ilmiy fikrimizga ko'ra, mazkur tushunchani iqtisodiy subyektning moliyaviy «genetikasi» sifatida qarash lozim. Zero, pul harakatining dinamikasi, uning kirim va chiqim strukturasi korxonaning yashovchanlik darajasini va tashqi shoklarga bardoshlilikini belgilab beradi. I.A. Blank kabi tadqiqotchilar ta'kidlaganidek, pul oqimlarini boshqarishning samarali tizimi korxonaning kapital aylanishini tezlashtirishning asosiy mexanizmi hisoblanadi [4]. Blankning fikricha, pul oqimlarini optimallashtirish orqali korxonada qimmat kredit resurslariga bo'lgan ehtiyojini kamaytirishi va ichki moliyaviy zaxiralarini oshirishi mumkin.

So'nggi yillarda moliyaviy menejment nazariyasida "free cash flow" (erkin pul oqimi) konsepsiyasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jensen va Mecklingning agentlik nazariyasiga muvofiq, erkin pul oqimlarini samarali nazorat qilish aksiyadorlar manfaatlarini himoya qilish va korporativ boshqaruv sifatini oshirishning muhim omili hisoblanadi [5]. Mazkur yondashuv korxonada rahbariyati tomonidan resurslardan nooqilona foydalanish xavfini kamaytirish va investitsion qarorlarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan, pul oqimlarini xalqaro standartlar asosida shakllantirish korporativ shaffoflikni ta'minlashning asosiy shartiga aylanmoqda.

Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda «coopetition» — ya'ni raqobatli hamkorlikning uyg'unlashuvi konsepsiyasi doirasida pul oqimlarini boshqarishga yangicha nazar tashlanmoqda. Bunda korxonalarining strategik sheriklik aloqalari tranzaksiya xarajatlarni kamaytirish va pul mablag'larining aylanish tezligini oshirishga xizmat qilishi asoslab berilgan. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot sharoitida Big Data, sun'iy intellekt (AI) va ERP tizimlari orqali pul oqimlarini prognozlash va monitoring qilish mexanizmlari moliyaviy boshqaruv samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda [6]. Ilmiy izlanishlar natijasida aytish mumkinki, pul mablag'larining vaqt bo'yicha taqsimlanishi va ularning real xarid qobiliyatini inflyatsiya sharoitida saqlab qolish muammosi adabiyotlarda hamon yetarlicha yechim topmagan murakkab metodologik vazifa bo'lib qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, pul oqimlarini boshqarish nazariyasi evolyutsion tarzda rivojlanib, oddiy hisob-kitob amaliyotidan murakkab strategik moliyaviy menejment darajasiga ko'tarilgan. Pul oqimlarining tarkibiy qismlarini operatsion, investitsion va moliyaviy faoliyat kesimida chuqurroq tadqiq etish nafaqat nazariy bilimlarni boyitadi, balki amaliy boshqaruvda resurslardan optimal foydalanish imkoniyatini kengaytiradi. Bu esa, o'z navbatida, milliy iqtisodiyotda moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga muvofiqligini ta'minlashda metodologik poydevor bo'lib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda pul mablag'lari va ularning ekvivalentlari hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari tizimli yondashuv va qiyosiy tahlil metodlari yordamida o'rganildi. Metodologik jihatdan induksiya va deduksiya, mantiqiy umumlashtirish hamda iqtisodiy-statistik tahlil usullaridan keng foydalanildi. Tadqiqotning nazariy va uslubiy asosini 7-sonli MHHS (IAS 7) standarti hamda milliy buxgalteriya hisobi standartlari (BHMS) tashkil etadi.

Pul oqimlarini operatsion, investitsion va moliyaviy faoliyat turlari bo'yicha tasniflashda «iqtisodiy mazmunning huquqiy shakldan ustunligi» tamoyiliga tayanildi. Shuningdek, pul mablag'lari harakatini bevosita va bilvosita usullarda baholashning afzalliklari va kamchiliklarini aniqlash maqsadida qiyosiy-uslubiy yondashuv qo'llanildi.

Tadqiqot davomida korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlovchi omillar va pul oqimlarini optimallashtirish modellari ilmiy jihatdan tahlil qilindi hamda olingan natijalar asosida mualliflik tavsiyalari shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida pul oqimlarini boshqarish tizimini transformatsiya qilish nafaqat buxgalteriya hisobidagi texnik o'zgarish, balki korxonaning strategik moliyaviy boshqaruv mexanizmini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistondagi xo'jalik yurituvchi subyektlarda pul mablag'lari hisobini 7-sonli MHHS (IAS 7) — «Pul mablag'lari oqimlari to'g'risidagi hisobot» standartiga muvofiq tashkil etish jarayonida pul oqimlarini faoliyat turlari bo'yicha tasniflashni takomillashtirish, pul ekvivalentlarini baholash mezonlarini yanada aniqlashtirish hamda axborot tizimlari integratsiyasini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

MHHS konsepsiyasiga muvofiq, pul oqimlari uchta asosiy faoliyat turi bo'yicha tasniflanadi: operatsion, investitsion va moliyaviy faoliyat. Milliy amaliyotda esa ayrim operatsiyalarning iqtisodiy mazmuniga emas,

balki huquqiy shakliga ustuvor ahamiyat berilishi natijasida hisobotlarda ma'lumotlar haqqoniyligining buzilishi kuzatilmoqda. Masalan, asosiy vositalarni realizatsiya qilishdan tushgan mablag'lar ba'zi hollarda operatsion faoliyat tarkibida aks ettiriladi, holbuki IAS 7 talablariga ko'ra mazkur operatsiya investitsion pul oqimi sifatida tan olinishi lozim. Bu esa investorlar va kreditorlar uchun korxonaning haqiqiy operatsion pul generatsiyasi salohiyatini baholashda axborot asimmetriyasini yuzaga keltiradi (1-jadval).

1-jadval

BHMS va MHHS (IAS 7) bo'yicha pul oqimlari tasnifining qiyosiy tahlili

Operatsiya turi	Milliy standart (BHMS) bo'yicha yondashuv	MHHS (IAS 7) bo'yicha yondashuv	Iqtisodiy mazmuni va ta'siri
Asosiy vositalar sotuvi	Ayrim hollarda operatsion tushum sifatida aks ettiriladi	Investitsion faoliyat sifatida tan olinadi	Aktivlar tarkibidagi o'zgarishlarni ifodalaydi
Olingan foizlar va dividendlar	Daromad yoki moliyaviy faoliyat sifatida	Hisob siyosatiga ko'ra investitsion yoki operatsion faoliyat	Investitsiya samaradorligini baholash imkonini beradi
To'langan foizlar	Operatsion xarajat sifatida	Moliyaviy yoki operatsion faoliyat	Kapital qiymatini baholashda muhim
Pul ekvivalentlari	Faqat depozitlar bilan cheklanadi	3 oydan oshmaydigan yuqori likvidli instrumentlar	Qisqa muddatli to'lov qobiliyati indikator

Jadval tahlilidan ko'rinadiki, MHHS tizimida operatsiyalarning iqtisodiy mazmuniga ustuvor ahamiyat beriladi. Bu yondashuv korxonaning likvidligi va moliyaviy barqarorligini real baholash imkonini yaratadi. Ayniqsa, pul ekvivalentlarini baholashda milliy tizimdagi cheklangan yondashuvdan voz kechib, xalqaro likvidlik mezonlarini joriy etish "cash gap" — naqd pul taqchilligi xavfini oldindan prognoz qilish imkoniyatini oshiradi.

Tadqiqotning muhim jihatlaridan biri pul oqimlarini hisoblashning bevosita va bilvosita usullarini qiyosiy tahlil qilishdan iborat bo'ldi. Bevosita usulda pul tushumlari va chiqimlari bevosita aks ettiriladi, bilvosita usulda esa sof foyda pulsiz operatsiyalarga tuzatishlar kiritish orqali operatsion pul oqimiga transformatsiya qilinadi. IAS 7 standartiga muvofiq, investorlar uchun axborot qiymati yuqori bo'lgani sababli, bilvosita usul keng qo'llaniladi (2-jadval).

2-jadval

Bilvosita usul yordamida operatsion pul oqimining shakllanishi

Ko'rsatkich nomi	Summa (mln. so'm)	Tahliliy izoh
Sof foyda (Net Income)	1 500	Hisobot davridagi yakuniy moliyaviy natija
(+) Amortizatsiya xarajatlari	+450	Pul chiqimi bilan bog'liq bo'lmagan xarajat
(-) Debitorlik qarzlarning ortishi	-200	Daromad tan olingan, ammo pul tushumi amalga oshmagan
(+) Kreditorlik qarzlarning ortishi	+150	Majburiyat yuzaga kelgan, ammo pul chiqimi bo'lmagan
(-) Zaxiralar (Inventory) ko'payishi	-300	Pul mablag'lari tovar-moddiy zaxiralarga yo'naltirilgan
Operatsion faoliyatdan sof pul oqimi	1 600	Real pul yaratish salohiyati

Ushbu tahlil shuni ko'rsatadiki, korxonaning sof foydasi 1 500 mln so'mni tashkil etgan bo'lsa-da, operatsion faoliyat natijasida shakllangan sof pul oqimi 1 600 mln so'mga teng bo'lgan. Bu holat korxonaning foydasining real pul mablag'lari bilan ta'minlanganligini va uning ichki moliyaviy barqarorligi yuqori ekanligini anglatadi. Agar operatsion pul oqimi manfiy bo'lganida, korxonaning buxgalteriya nuqtayi nazaridan foyda ko'rayotgan bo'lsa ham, likvidlik inqirozi xavfi yuzaga kelgan bo'lardi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, korxonalarda MHHSga transformatsiya qilish jarayoni ko'pincha yil yakunida

“adjustment” kiritish bilan cheklanmoqda. Bu esa axborotning tezkorligi va boshqaruv qarorlarining samaradorligini pasaytiradi. Shu bois, pul oqimlarini avtomatlashtirilgan ERP tizimlari bilan integratsiya qilish muhim ahamiyat kasb etadi (3-jadval).

3-jadval

Pul oqimlarini boshqarishda risklarni baholash va optimallashtirish modeli

Risk turi	Ta'sir darajasi	MHHS asosidagi boshqaruv mexanizmi	Kutilayotgan natija
Valyuta riski	Yuqori	Valyutalar kesimida pul oqimlarini sementatsiya qilish	Kurs tafovutlari bo'yicha yo'qotishlarni kamaytirish
Likvidlilik riski	O'rta	Haftalik prognoz tizimi	To'lov qobiliyati inqirozining oldini olish
Inflyatsiya xavfi	Yuqori	Pul ekvivalentlarini real qiymatda baholash	Xarid qobiliyatini saqlash
Nazoratsiz chiqimlar	O'rta	ERP orqali byudjetlashtirish va monitoring	Mablag'lardan samarali foydalanish

Mazkur modelning amaliyotga tatbiq etilishi korxonalariga pul mablag'larini faqat hisobga olish emas, balki strategik boshqarish imkoniyatini beradi. Tahlil natijalariga ko'ra, MHHS asosida shakllantirilgan pul oqimlari hisoboti investorlar uchun axborot shaffofligini oshirib, korxonaning investitsion jozibadorligini sezilarli darajada kuchaytiradi.

Shu bilan birga, xalqaro standartlarni milliy iqtisodiyot xususiyatlari bilan uyg'unlashtirish muhim ahamiyatga ega. Xususan, valyuta bozoridagi o'zgaruvchanlik, inflyatsiya darajasi va soliq tizimiga xos omillar pul oqimlarini prognozlash jarayonida inobatga olinishi lozim. Bizning fikrimizcha, operatsion faoliyatdan shakllanadigan barqaror pul oqimlari korxonaning strategik rivojlanishi, dividend siyosati va investitsion salohiyatining asosiy kafolatidir.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy xulosalar ilgari surildi:

- Pul oqimlarini tasniflashda operatsiyalarning huquqiy shakli emas, balki iqtisodiy mazmuni ustuvor bo'lishi lozim.
- Pul ekvivalentlarini baholashda likvidlilik muddatini qat'iy 90 kunlik mezon asosida belgilash to'lov qobiliyatini aniq baholash imkonini beradi.
- Bilvosita usul orqali aktivlar va majburiyatlardagi o'zgarishlarning pul oqimiga ta'sirini monitoring qilish tizimini joriy etish zarur.
- ERP va raqamli analitika vositalari asosida real-time cash-flow monitoring tizimini joriy etish moliyaviy risklarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, pul mablag'lari hisobini MHHS asosida transformatsiya qilish korxonalarda “shaffoflik iqtisodiyoti”ni shakllantirishga xizmat qiladi. Pul oqimlarini samarali boshqarish esa korxonaning nafaqat bugungi likvidlili, balki uning uzoq muddatli strategik raqobatbardoshligi va investitsion barqarorligining ham muhim kafolati hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan ilmiy tadqiqot va tizimli tahlillar natijasida shunday xulosaga kelindiki, milliy iqtisodiyotni transformatsiya qilish sharoitida pul mablag'lari hisobini MHHS talablari asosida takomillashtirish korxonalarining strategik barqarorligini ta'minlovchi bosh omil hisoblanadi. 7-sonli MHHS (IAS 7) standartini joriy etish shunchaki buxgalteriya shakllarini o'zgartirish emas, balki korxonaning likvidlili va to'lov qobiliyatini baholashda yangicha, shaffof metodologiyaga o'tish demakdir. Tadqiqot davomida aniqlangan operatsion, investitsion va moliyaviy faoliyat oqimlarini tasniflashdagi o'ziga xos jihatlari korxonaning real iqtisodiy holatini investorlarga haqqoniy yetkazib berish imkonini beradi.

Fikrimizcha, pul oqimlarini boshqarish samaradorligi korxonaning ichki moliyaviy “genetikasi”ni sog'lomlashtirishga xizmat qiladi. Bu jarayonda pul va pul ekvivalentlarini baholashda uch oylik qat'iy likvidlilik mezonidan foydalanish moliyaviy risklarni kamaytirishning eng maqbul yo'lidir. Shuningdek, tadqiqot davomida ko'rib chiqilgan bilvosita usul (indirect method) korxonalar rahbariyatiga sof foydaning pul mablag'lariga aylanish sifatini monitoring qilish va aktivlar aylanishini tezlashtirish bo'yicha tezkor qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Ilmiy izlanishlar natijalaridan kelib chiqqan holda, O'zbekiston korxonalarida pul mablag'lari hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish bo'yicha quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Metodologik jihatdan: xo'jalik yurituvchi subyektlarning ichki hisob siyosatida pul oqimlarini tasniflashda

“iqtisodiy mazmunning huquqiy shakldan ustuvorligi” tamoyilini qat’iy belgilash zarur. Ayniqsa, ijaraga berilgan aktivlar sotuvi va moliyaviy instrumentlar bilan bog’liq operatsiyalarni operatsion faoliyat tarkibida aks ettirish bo’yicha ichki metodik yo’riqnomalarni ishlab chiqish lozim.

Texnologik jihatdan: ma’lumotlarni yig’ish va qayta ishlashda inson omili xatoliklarini bartaraf etish maqsadida, MHHS modullariga ega bo’lgan zamonaviy ERP tizimlarini (SAP, Microsoft Dynamics yoki 1C’ning xalqaro standartlarga moslashtirilgan versiyalari) keng joriy etish va pul oqimlari to’g’risidagi hisobotni avtomatik tarzda shakllantirish tizimiga o’tish zarur.

Tahliliy jihatdan: korxonalarda har oylik yakunlar bo’yicha pul oqimlarining bilvosita usul asosidagi tahlilini yo’lga qo’yish tavsiya etiladi. Bunda debitorlik va kreditorlik qarzlarning, shuningdek, zaxiralarning pul oqimiga ta’sirini baholovchi “Likvidlilik matritsasi”ni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish maqsadga muvofiqdir.

Kadrlar salohiyatini oshirish: buxgalteriya va moliya bo’limi xodimlarini xalqaro sertifikatli (ACCA, DipIFR) tizimlari asosida muntazam malakasini oshirib borish, ularda nafaqat hisob yuritish, balki MHHS asosida moliyaviy tahlilni amalga oshirish ko’nikmalarini shakllantirish lozim.

Ushbu takliflarning amaliyotga joriy etilishi mahalliy korxonalarining moliyaviy shaffofligini ta’minlab, ularning xalqaro kapital bozorlaridagi investitsion jozibadorligini oshiradi hamda barqaror iqtisodiy o’sish sur’atlarini kafolatlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. International Accounting Standards Board (IASB). Conceptual Framework for Financial Reporting. – 2018.
2. International Accounting Standards Board (IASB). IAS 7 – Statement of Cash Flows. – 2023 version.
3. Van Horne, J.C. Financial Management and Policy. 12th ed. – New Jersey: Prentice Hall, 2002. – 688 p.
4. Blank, I.A. Upravlenie denezhnymi potokami. – Kiev: Nika-Centr, 2007. – 752 s.
5. Van Horne, J.C., Wachowicz, J.M. Fundamentals of Financial Management. – Harlow: Pearson Education, 2022. – 720 p.
6. Blank, I.A. Upravlenie denezhnymi potokami. – Kiev: Nika-Centr, 2021. – 736 s.
7. Jensen, M.C., Meckling, W.H. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3, 305–360.
8. Laudon, K.C., Laudon, J.P. Management Information Systems: Managing the Digital Firm. – New York: Pearson, 2023. – 669 p.
9. Сирожиддинов, И.К., Исомухамедов, А.Б. (2022). Развитие экспортной направленности сельскохозяйственного производства.
10. Isomuhamedov, A. (2023). Organization of accounting in structures of a small business in the construction field. *International Journal of Research in Commerce, IT, Engineering and Social Sciences*, 17(12), 27–32.
11. Boxodir o’g’li, I.A. (2025). Organization of accounting for expenses and income in small businesses. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 6(3), 1053–1059.
12. Boxodir o’g’li, I.A. (2025, December). XaraJatlar va daromadlar hisobi tizimini takomillashtirish yo’nalishlari. In Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus (Vol. 1, No. 1, pp. 990–992).
13. Boxodir o’g’li, I.A. (2023). Accounting and analysis of costs as a basis of budgeting. *Asia Pacific Journal of Marketing & Management Review*, 12(04), 9–12.
14. Abdulazizovich, X.U.B., Murodillayevich, N.J. (2026). O’zbekistonda mahalliy budjet daromadlari shakllanishining amaldagi holati tahlili. *American Journal of Business Management*, 4(3), 43–51.
15. Xolmirzayev, U.B. (2023). Bilimlar iqtisodiyoti va fan sohasi tushunchalari tizimining xususiyatlari. *Green Economy and Development*, 1(11), 664441.
16. Isomukhamedov, A., et al. (2025). Using AI enterprise expenses prediction and budgeting mechanisms. *Reliability: Theory & Applications*, 20(SI 10(88)), 365–371.
17. Abdulazizovich, X.U.B. (2025). Innovatsion faoliyatning moliyaviy ta’minotini kuchaytirish zarurligi va omillari tahlili. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 5(03), 142–146.
18. Sobirjon o’g’li, J.E., Abdulazizovich, X.U.B. (2019). Profits of housekeeping and its development. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 8(4), 419–423.
19. Abdulazizovich, X.U.B. (2025). Innovatsion faoliyatning moliyaviy ta’minotini kuchaytirish zarurligi va omillari tahlili. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 5(03), 142–146. (takroriy yozuv)
20. Abdulazizovich, K.U. (2023). Positive aspects of the cash method in small enterprises under unusual circumstances. *Asia Pacific Journal of Marketing & Management Review*, 12(11), 38–47.
21. Xolmirzayev, U.B., Ubaydullayev, T. O’zbekiston Respublikasida davlat-xususiy sheriklik sohasida me’yoriy-huquqiy bazani ishlab chiqish. *Green Economy and Development*, 3(10), 667114.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100